

ΤΟ GRAAL: ΕΝΑ ΜΥΗΤΙΚΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΠΑΡΑΜΥΘΙ

Μεταξύ 1180 και 1190 το Graal εμφανίστηκε στην ευρωπαϊκή Λογοτεχνία χάρις στον εκ Καμπανίας διηγηματογράφο, τον **Chrétien de Troyes**. Ο Chrétien de Troyes ήταν για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα ο πιστός συγγραφέας της Μαρίας της Καμπανίας, κόρης της Ελεονώρας της Ακουϊτανίας και απ' ό,τι γνωρίζουμε είχε επαφές με την βασίλισσα-δούκισσα όταν αυτή είχε την αυλή της στο Πουατιέ, μια αυλή η οποία δεχόταν πλήθος ποιητών, μουσικών και καλλιτεχνών κελτικής, οξιτανικής, αγγλο-νορμανδικής και βρετονικής καταγωγής, αποτελώντας έτσι ένα εξαιρετικό κράτηρα ανάμιξης όλων των υπαρχόντων ευρωπαϊκών πολιτισμών και ευρωπαϊκών προφορικών παραδόσεων¹. Είναι δε πολύ πιθανό όλοι οι κελτικοί μύθοι να έχουν εισβάλλει μέσω του Πουατιέ στη γαλλόφωνη Λογοτεχνία έχοντας επηρεασθεί εν τω μεταξύ από όλες τις πτυχές του Οξιτανικού ανθρωπισμού για να αναμιχθούν τελικά και να αποτελέσουν ένα κράμα που διέπονταν από τις αρχές μιας εκλεπτυσμένης κοινωνίας αυλικών. Πρέπει εδώ να σημειωθεί όμως ότι κανένας πριν από τον Chrétien de Troyes δεν ανέφερε το όνομα του **Graal**, και κανένα έργο φιλολογικό που ασχολήθηκε με το Graal δεν μπορεί να θεωρηθεί ανεξάρτητο, κατά το μέρος ή το όλον, από το **Perceval ou le Conte du Graal** του Chrétien de Troyes. Παρατηρούμε ότι στο κείμενο του Chrétien, το Graal είναι ένα κοινό όνομα. Το όνομα καθεαυτό άλλωστε δεν έχει τίποτα το μυστηριώδες: προέρχεται από το λατινικό **cratalis**, το προερχόμενο από το ελληνικό **κρατήρ**, μεσολαβούντος του οξιτανικού **cratale**. Εξελίχθηκε δε στη νεότερη οξιτανική

γλώσσα ως **grazala**, δηλ.δοχείο πήλινο αβαθές.

Στο Συνέδριο του Στρασβούργου που έγινε το 1954, με θέμα τους γκρααλικούς μύθους, ο Mario Roques κατέγραψε τις ποικιλίες της λέξεως Graal στις "**parlers d' oil**". Από το λατινικό **cratalis** περνάμε στο **griau, gruau, gré, guerlaud, grélot, gréil**, κ.τ.λ. πάντα με την έννοια του δοχείου με ευρύ στόμιο, του αβαθούς δοχείου. Οι λέξεις **grazal, gréal** είναι λέξεις της οξιτανικής γλώσσας με την ίδια σημασία².

Ο Μύθος του Perceval.

Α. Το ενδομήτριο-Παραδείσιο στάδιο.

Ο Perceval, που δεν γνωρίζει ακόμη τ' όνομά του, είναι ένας νέος άνδρας που ζει με τη χήρα μητέρα του στο Δάσος. Είναι "ο γιός της Χήρας" Δέσποινας. Ο πατέρας του είχε πληγωθεί στα πόδια και έζησε για πολύ καιρό ανάπηρος πριν να πεθάνει. Τα δυο μεγαλύτερα αδέρφια του είχαν σκοτωθεί στον πόλεμο. Η μητέρα του, για να γλυτώσει το νεαρό Perceval τον απομακρύνει από τον κόσμο και τον κρατά στο Δάσος μαζί της, μακριά από τους πειρασμούς των μαχών και των όπλων. Εκεί ο νεαρός περνά τον καιρό του κυνηγώντας. Κάποια μέρα συναντά κάποιους περαστικούς Ιππότες, θαμπώνεται, στην αρχή τους περνά για διαβόλους, μετά για αγγέλους και τελικά μαθαίνει ότι πρόκειται για Ιππότες της Αυλής του βασιλιά Αρθούρου. Αμέσως ζητά από τη μητέρα του να του επιτρέψει να πάει και αυτός στην Αυλή του Αρθούρου και να γίνει κι αυτός Ιππότης. Μπροστά στην επιμονή του η Χήρα Δέσποινα υποχωρεί. Του δίνει όμως

1. Βλ. το κεφάλαιο «Η βασίλισσα των Τρουβαδούρων-La reine des Troubadours», σ. 129-175, στο βιβλίο του J. Markale, **Alienor d'Aquitaine**, Payot, Paris, 1979.

2. Όμως για τον Wolfram von Eschenbach το graal αποκτά περιέργως την σημασία του λίθου. *Lapsit exillis*. Πέτρα πούπεσε απ' τον ουρανό. Η Emma Jung βιβλίο της για το μύθο του Graal, βασιζόμενη πάνω στις έρευνες του K. Jung, απέδειξε πως τα δύο σύμβολα είναι συναφή. (βλ. σχετ. Chrétien de Troyes, **Perceval ou le Roman du Graal**, με πρόλογο του Armand HOOG, σελ. 20, Gallimard, 1974.

κάποιες τελευταίες συμβουλές οι οποίες κάθε άλλο παρά του ευκολύνουν το στόχο εφόσον τις ακολουθεί ανοήτως κατά λέξη, όπως θα δούμε, και τον αφήνει να φύγει αφού τον συνοδέψει μέχρι την άκρη του Δάσους όπου υπάρχει μια γέφυρα. Ο Perceval περνάει την γέφυρα, αλλά εν τω μεταξύ η μητέρα του μέσα στον πόνο της χάνει τις αισθήσεις της. Ο Perceval τη βλέπει αλλά δεν γυρνά να την σηκώσει. Η μητέρα του πεθαίνει. Αυτό το γεγονός αποτελεί αμαρτία κατά τη χριστιανική ηθική και εξ αιτίας αυτού του αμαρτήματος ο Perceval θα αποτύχει κατά την πρώτη του δοκιμασία μέσα στον Πύργο του Graal, όπως θα δούμε παρακάτω.

Όλο αυτό το πρώτο μέρος του μύθου θυμίζει το κοινότατο παραμύθι, που συναντά κανείς σε όλα τα γεωγραφικά μήκη και πλάτη. Είναι η ιστορία ενός νεαρού, συνήθως φτωχού, στην περίπτωση μας πρόκειται για τελείως πτωχό τω πνεύματι-πράγμα αντίστοιχο-ο οποίος εγκαταλείπει τους γονείς του για να κάνει την τύχη του. Συνήθως πρόκειται για τον τρίτο γιό. Έτσι συμβαίνει κι εδώ. Αυτός ο γιός δεν φαίνεται το ίδιο ικανός με τους προηγούμενους οι οποίοι κι αυτοί, παρόλη την ευφύια τους, απέτυχαν. Εν τούτοις, εκείνος είναι αυτός που θα πετύχει. Ένα «Lai» της Βρετανίας, παρουσιάζει το ίδιο θέμα, πρόκειται για το «Lai de Tyolet»³ μόνο που σ' αυτό δίδεται μεγάλη έμφαση στον άξεστο χαρακτήρα του ήρωα. Επίσης δεν επρόκειτο απλώς για έναν καλό κυνηγό αλλά για κάποιον ο οποίος ε γνώριζε τις φωνές των ζώων του Δάσους τις οποίες μιμνήτο για να τα παρασύρει. Είναι λοιπόν "αυτός που γνωρίζει τη φωνή των ζώων" για να χρησιμοποιήσουμε τον τίτλο ενός πολύ γνωστού λαϊκού παραμυθιού.

Έτσι στο «Lai de Tyolet» μπορούμε να καταλάβουμε καλύτερα τον προσορισμό του ήρωά μας. Είναι αυτός που μπορεί να μιλά στα ζώα, είναι ο κύριος των ζώων, είναι ο Σαμάνος⁴ ο οποίος προσπαθεί να ξαναφτιάξει τις προϋποθέσεις για την αναγέννηση των πρωταρχικών Χρόνων, όπου άνθρωποι και ζώα ζούσαν μαζί με κατανόηση μέσα στον παραδεισιακό Κήπο (το Δάσος) της Εδέμ,

πριν από το λάθος του Αδάμ.

Στο υπόλοιπο όμως παραμύθι δεν βλέπουμε πουθενά να γίνεται λόγος ούτε για Graal, ούτε για την πομπή του, ούτε για κάποιον πληγωμένο βασιλιά που πρέπει να γιατρευθεί.

Ο Chrétien de Troyes σέβεται ευλαβικά το σχήμα του λαϊκού παραμυθιού. Ο Perceval είναι πράγματι ο «Jean le Sot», ο «Κουτόγιαννος», όνομα που συναντάμε τις περισσότερες φορές όταν αναφερόμαστε στον ήρωα αυτού του τύπου των παραμυθιών και στην Ελλάδα ακόμα. Βέβαια δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι Ιωάννης είναι ο μικρότερος μαθητής του Ιησού και ο πλέον αγαπητός, από την άλλη πλευρά ο Ιωάννης είναι και ο Μέγας Μύστης του, εκείνος ο οποίος τον εβάπτισε, ο διδάσκαλός του.

Σε ό,τι αφορά τώρα τη σκηνή του αποχωρισμού με τη μητέρα του, πολλά είναι τα άκρως ενδιαφέροντα σημεία:

Εκεί ο ήρωας, από την κατάσταση της παραδεισιακής ασυνειδησίας όταν ήταν μαζί με την μητέρα του στο Δάσος (Κήπος της Εδέμ), άρα στο ενδομήτριο στάδιο, περνώντας τη γέφυρα απέκοψε τον Ομφάλιο Λώρο που αυτή συμβόλιζε και γεννήθηκε. Προσοχή, όχι "ξαναγεννήθηκε" αλλά "γεννήθηκε" για πρώτη φορά. Η γέννηση αυτή ήταν επώδυνη (θάνατος της μητέρας) γιατί άρχισε να γίνει. Η αντιμετώπιση της πραγματικότητας ήταν ένα φοβερό σοκ για τον ήρωα. Ήταν όμως αργά να επιστρέψει πια στη μήτρα όπου υπήρχε η προηγούμενη παραδείσια ανεμελιά και προστασία. Άλλωστε ούτε καν το σκέφτηκε κάτι τέτοιο (η μητέρα πέφτει κι αυτός δεν γυρίζει καν να την κυττάξει). Το γεγονός ήταν τελεσμένο και άνευ επιστροφής (θάνατος της Μητέρας).

1ος Κύκλος της Μύησης.

1ο επίπεδο. Στο δρόμο του, στο στάδιο δηλ. της έναρξης της πορείας προς την ωριμότητα, συναντά μια νεαρή Δέσποινα απ' την οποία αποσπά με τη βία το δαχτυλίδι, τρεις πίπτες και επτά φιλιά. Οι ενέργειές του αυτές, αδέξιες είν' αλήθεια, υπαγορεύθηκαν από την τάση του να ακολουθεί κατά γράμμα, όπως

3. Βλ. *Le Coeur Mangé, récits érotiques et courtois présentés par Claude Gaingnebert, Stock-Plus, Paris, 1979, σ. 103-120*

4. Σ.Σ.: βλ. J. MARKALE. *Le Graal*, RETZ, Paris, 1982.

5. Σ.Σ.: βλ. το παραμύθι «Le Merle au bec d' Or», στο βιβλίο του J. MARKALE, *Contes Populaires de toutes les Bretagne, Ouest-France, Rennes, 1977, σ. 162-172.*

είπαμε, τις συμβουλές της μητέρας του.

Η Δέσποινα από την οποία αποσπά τα τρία είδη αντικειμένων, συμβολίζει προφανώς τον εξωτερικό κόσμο τον οποίο ακόμη δεν γνωρίζει και ως εκ τούτου η πρώτη του επαφή μ' αυτόν καταλήγει σε αποτυχία.

Τελικώς φθάνει στην αυλή του Αρθούρου. Εκεί, χωρίς καμία συστολή, γεγονός που οφείλεται στην αφέλεια του κι' όχι στην κακή διαγωγή του, εισέρχεται μέσα στη σάλα της Στρογγυλής Τραπέζης έφιππος και βρίσκεται μπροστά στους υπόλοιπους Ιππότες και το βασιλικό ζεύγος: τη Βασίλισσα Γκουήνεβιο, και το Βασιλιά Αρθούρο. Η κατάσταση όμως είναι άσχημη: μόλις πριν λίγο μπήκε μέσα στην αίθουσα ένας άγνωστος Ιππότης, ο οποίος προσέβαλε σκαιώς τη Γουήνεβιο, χύνοντας πάνω στο φόρεμά της το περιεχόμενο του ποτηριού της, απείλησε όλους τους Ιππότες που παρευρίσκονταν στη σκηνή κι' έφυγε. Η Βασίλισσα αποσύρθηκε με λυγμούς για την προσβολή που της έγινε και ο Percival με μια πρωτόγνωρη αφέλεια προσφέρεται να τιμωρήσει το θρασύ Ιππότη, για να ξεπλύνει την προσβολή που έγινε στη Βασίλισσά του. Πράγματι σκοτώνει το θρασύ Ιππότη, μ' ένα απ' τα μικρά δόρατα που χρησιμοποιούσε στο κυνήγι, διότι αυτά ήσαν τα μόνα όπλα που ήξερε να χρησιμοποιεί. Παίρνει τα όπλα και την πανοπλία του νεκρού Ιππότη (*ευγενή όπλα πολέμου και όχι κυνηγιού*), υπόσχεται ότι θα εκδικηθεί τον Ιππότη Καίη που τον ειρωνεύτηκε και φεύγει αρνούμενος να χρησθεί Ιππότης από τον Αρθούρο του οποίου τη φήμη κρίνει υπερβολική και μη ανταποκρινόμενη στην πραγματικότητα.

Μετά από την πρώτη του αυτή περιπέτεια, ο Ήρωάς μας περιπλανιέται στο δάσος πολύ ενοχλημένος από το γεγονός ότι δεν γνωρίζει να ιππεύει σωστά το πολεμικό άλογο του ιππότη και δεν ξέρει να χρησιμοποιεί τα ευγενή όπλα του που μόλις απέκτησε.

Στη φάση αυτή του μύθου, βλέπουμε να τελειώνει ουσιαστικά ο πρώτος κύκλος του εσωτερικού ταξιδιού του Ήρωα. Η επιθυμία του να χρησθεί Ιππότης καταλήγει σε μια αποτυχία, αποτυχία που δημιουργείται από την πρώτη συνειδητή κριτική σκέψη του Percival, αυτήν που του υπαγορεύει η ερμηνεία της

ανήμπορης στάσης του Αρθούρου μπροστά στην προσβολή της γυναίκας του, της βασίλισσας Γκουήνεβιο. Κρίνει πως τον ποθητό αυτόν τίτλο του Ιππότη, πρέπει να του τον απονεμίσει μόνον κάποιος που είναι ανώτερος απ' αυτόν και, απ' ό,τι φάνηκε, ο πανίσχυρος εγκόσμιος βασιλιάς Αρθούρος δεν είναι ανώτερος απ' αυτόν.

Εξυπονοεί λοιπόν ο μύθος, ότι η Ιπποσύνη που ζητά ο Ήρωας δεν είναι εγκόσμια⁶. Πρόκειται για μιαν άλλη "πνευματική ή υπερκόσμια" Ιπποσύνη, που όμως δεν είναι ακόμη ο Ήρωάς μας σε θέση να συλλάβει ούτε καν υποσυνείδητα, διότι δεν έχει ακόμη υποστεί ένα ανώτερο στάδιο μύησης ή αλλοιώως δεν έχει περάσει σ' ένα ανώτερο στάδιο συνειδητότητας.

Εκείνο που συνέβη στη διάρκεια της πρώτης του επαφής με την Στρογγυλή Τράπεζα και του Ιππότες της είναι η αρχή του τέλους του κύκλου της ασυνείδητης αντίληψης του σκοπού του, που δεν είναι άλλος παρά η εξεύρεση του Graal. Ας προσέξουμε το σημείο της εμφάνισης του ποτηριού του οποίου το περιεχόμενο έχυσε πάνω στη Βασίλισσα ο θρασύς Ιππότης. Το ποτήριο αυτό συμβολίζει - ομιχλωδώς βέβαια, άρα στο λυκόφως του ασυνείδητου - το Άγιο Graal.

Από την άλλη πλευρά, την ασυνείδητη φάση στην οποία βρίσκεται ο Ήρωας, τονίζει το γεγονός ότι ναι μεν είναι κάτοχος των ευγενών όπλων και της πανοπλίας του Ιππότη, αλλά δεν γνωρίζει τη χρήση τους, άρα είναι σαν να μην τα έχει. Η ευγενής τέχνη του πολέμου, δηλ. η συνειδητή βίωση της εγκόσμιας πραγματικότητας και η αντιμετώπισή της, του είναι άγνωστη. Γνωστή του ήταν μόνο η πρωτόγονη τέχνη της επιβίωσης, του κυνηγιού, δηλ. της παραδείσιας ενδομήτριας ζωής εν πλήρει προστασία και χωρίς καμμία σκέψη και βάσανο για το πώς θα την επιτύχει εφόσον όλα φροντίζονται από την ίδια τη φύση: το ασυνείδητο, με τη σημειολογική αναφορά στο στοιχείο του Δάσους. Κι όμως, αυτά τα όπλα είναι τα εργαλεία που θα τον βοηθήσουν να επιτύχει το στόχο του, τον οποίον επίσης δεν γνωρίζει σ' αυτήν τη φάση του μύθου.

2ο επίπεδο. Στο σημείο αυτό της περιπλάνησής του, ο Percival, συναντά το Γέροντα Προεστό Gornemant de Gorhaut, ο οποίος τον

6. Σ.Σ.: βλ. *όπ. παραπ.*

φιλοξενεί στον Πύργο του και του μαθαίνει να ιππεύει και να χρησιμοποιεί το ξίφος και την πολεμική λόγχη, τα ευγενή δηλαδή πολεμικά του όπλα. Επίσης του δίδει συμβουλές που ουσιαστικά αναιρούν αυτές που του έδωσε η μητέρα του. Ο Γέροντας Προεστός Ιππότης του λέει ότι πρέπει να παύσει να αναφέρεται στις συμβουλές της μητέρας του και να αρχίσει πια να αναφέρεται στις δικές του, αλλιώς θα τον θεωρήσουν επιπόλαιο ή ανόητο.

Η φάση αυτή του μύθου αποτελεί εμφανέστατο σταθμό μύησης του Ήρωα στο αμέσως ανώτερο επίπεδο συνειδητότητας. Υπάρχουν όλα τα σημειολογικά μέρη που είναι απαραίτητα για να στοιχειοθετήσουν αυτήν την άποψη.

1. Υπάρχει πρώτα απ' όλα ο Μύστης Διδάσκαλος, ο γέροντας Προεστός Gornemant de Gorhaut.

2. Υπάρχει το αντικείμενο της μύησης, η διδαχή στη χρήση των ευγενών όπλων και οι πρώτοι κανόνες που θα αποτελούσαν τη βάση για την έναρξη της υποσυνείδητης ζωής του Ήρωα.

Τα ευγενή αυτά όπλα χρειάζονται για τις εγκόσμιες μάχες που θα δώσει ο Ήρωας οπλισμένος με τη μερική γνώση, την υποσυνείδητη δηλ. γνώση, του τί κάνει. Μη γνωρίζοντας όμως ακόμη: (α). γιατί το κάνει και (β). ποιός είναι αυτός ο ίδιος που το κάνει.

Οι Συμβουλές του Γέροντα θα χρειασθούν για τις πνευματικές του μάχες προς την απόκτηση της συνείδησης.

Η διακοπή με το στάδιο του ασυνείδητου και η έναρξη του σταδίου του υποσυνείδητου γίνεται ακόμα πιο εμφανής, αν προσπαθήσουμε να εξηγήσουμε την σημασία των συμβουλών του Γέροντα Μύστη - Διδασκάλου οι οποίες του αφαιρούν το δικαίωμα να αναφέρεται στις μητρικές συμβουλές (στο ενδομήτριο δηλ. στάδιο) αλλά πρέπει πλέον να κάνει αναφορά στις δικές του (πρώτη φάση της συνειδητότητας).

3ο επίπεδο. Την επόμενη μέρα ο Perceval συναντά την όμορφη Δέσποινα Blanchefleur στην οποία υπόσχεται, ακολουθώντας τις συμβουλές της μητέρας του, ότι θα την απαλλάξει από τους εχθρούς της που θέλουν να την εκδιώξουν από τα εδάφη της. Την ίδια νύχτα μοιράζεται με την ωραία Δέσποινα το κρεβάτι του.

Την επόμενη ο Perceval πολεμάει τους εχθρούς της Blanchefleur, τον Clamadeu και το πρωτοπαλλήκαρό του, τον Anguingeron. Τους νικά και τους στέλνει αιχμαλώτους στην Αυλή του Αρθούρου, στέλνοντας παράλληλα μαζί τους μήνυμα στον είρωνα Καίη ότι θα τον εκδικηθεί. Μένει λίγο καιρό κοντά στην Blanchefleur, αλλά η εικόνα την μάνας του τον στοιχειώνει: φεύγει για να την ξαναβρεί. Εδώ φθάνουμε στην αρχή του τέλους ενός ολοκληρωμένου κύκλου. Το τέλος του κύκλου αυτού θα ολοκληρωθεί μπροστά στην πομπή του Graal, που θα αποδείξει ότι ο Ήρωάς μας είναι ακόμη ανέτοιμος ν' αγγίξει τη Γνώση, έστω κι' αν αυτή τον τράβηξε σχεδόν απ' το μανίκι.

Η ολοκλήρωση του περάσματος από το στάδιο του ασυνείδητου στο στάδιο του υποσυνείδητου, αποδεικνύεται και από ακόμα ένα στοιχείο, μερικής έστω αυτογνωσίας, την πρώτη σωματική επαφή του Ήρωα με την Blanchefleur.

Οι συνεχιστές του Chrétien de Troyes, οι οποίοι δεν ε γνώριζαν κανέναν άλλο μύθο εκτός απ' αυτόν του Wolfram von Eschenbach, ασχολήθηκαν επί μακρόν με ό,τι αφορούσε στην απαραίτητη γι' αυτούς "αγνότητα" του Perceval ώστε να είναι ικανός να ονομασθεί "Βασιλεύς του Graal". Η αντίληψη αυτή της μοναστικής, σχεδόν, αγνότητας του Ήρωα, πρέπει να ανήκει στην προσπάθεια του εκχριστιανισμού του παγανιστικού μύθου, με σκοπό να κρατηθεί στα πλαίσια του αποδεκτού από τη ρωμαιοκαθολική εκκλησία. Έτσι, αφαιρέθηκαν όλα τα στοιχεία εκείνα τα οποία ήταν "ανήθικα" και μπορούσαν να ενοχλήσουν την χριστιανική αντίληψη περί ηθικής ανωτερότητας, συνδεδεμένης με τον ύπατο τίτλο που επιφυλασσόταν για τον Perceval.

Ο Chrétien όμως, όπως συμβαίνει άλλωστε και με το Γαλατικό θρύλο του Peredur, δεν ενδιαφέρεται καθόλου για τη σωματική αγνότητα του Ήρωά του. Η αρχική Διονυσιακή του μύηση έρχεται να συμπληρώσει την αρχική Απολλώνια, ως ολοκλήρωση του πρώτου μυητικού του κύκλου. Σημειωτέον, ότι η πρώτη χρήση της ευγενούς πολεμικής τέχνης γίνεται με την παραίνεση της Blanchefleur, η οποία εμφανίζεται μ' αυτόν τον τρόπο ως μύστης όχι μόνον στο σαρκικό αλλά και στον πολεμικό τομέα, και μάλιστα σε επίπεδο εφαρμογής, που συμβαδίζει θαυμάσια με το

σύμβολο της Γης, τον αρχέτυπο του θηλυκού.

Η κελτική μυθολογία και οι αρχαίοι κελτικοί μύθοι έχουν να επιδείξουν πολλά ανάλογα παραδείγματα ηρώων, αδύναμων ή αφελών, οι οποίοι μυήθηκαν στα όπλα και στον έρωτα από μάγισσες, χάνοντας αυτήν την ενδομήτρια αθωότητά τους και περνώντας στον κόσμο των αισθήσεων και των αντιθέσεων συνοδευόμενοι από τις συμβουλές αυτών των γυναικών, που μερικές φορές ήταν κωδικοποιημένες σε μια συμβολική γλώσσα.

Στο Γαλατικό μύθο του Peredur, βλέπουμε ότι ο Ήρωας μυείται στις τέχνες του έρωτα και του πολέμου, στη διαλεκτική εν ολίγοις της ίδιας της ζωής, από τις μάγισσες του **Kaerloyw**. Βρισκόμαστε, λοιπόν, στην καρδιά της αρχαίας κελτικής παράδοσης. Πλήθος ιρλανδέζικων μυθολογικών αναφορών έχουν να επιδείξουν παραδείγματα αυτού του είδους αλλά ιδιαίτερα δυο κείμενα προσφέρονται ως γλαφυρότερα.

Το πρώτο είναι η "**Εκπαίδευση του Cûchulainn**"⁷ του οποίου μια διασωθείσα εκδοχή βρίσκεται σε ένα έγγραφο του 18ου αιώνα και το δεύτερο η "**Courtise d' Emer**" που έχει διασωθεί σε χειρόγραφο του 11ου αιώνα.

Μια εμβριθής ανάλυση αυτών των κειμένων μας παρουσιάζει μια άκρως πρωτόγονη κοινωνία η οποία εκυριαρχείτο από έθιμα και ήθη που ο χριστιανισμός δεν κατάφερε να εξαλείψει και των οποίων οι μνήμες παραμένουν ζωντανές.

Από αυτές τις πηγές λοιπόν μαθαίνουμε ότι γυναίκες πολεμιστές διδάσκουν τους νέους γόνους των ευγενών και μερικές απ' αυτές φέρουν ονόματα όπως "η Φοβερή" ή "Τρομερή". Είναι βέβαια πραγματικός πειρασμός να σκεφθεί κανείς ότι πρόκειται για δρυάδες. Αλλά δεν έχουμε καμμία απόδειξη ότι πρόκειται για καθεαυτού δρυάδες. Αντίθετα γνωρίζουμε από διάφορες μαρτυρίες ότι μερικές γυναίκες ανήκαν στις τάξεις των δρυϊδών ιερέων με μια αρκετά γενική έννοια, ως προφήτισσες ή ποιήτριες. Θα ήταν λοιπόν δυνατόν να κατατάξουμε αυτές τις γυναίκες - πολεμιστές σε μια κατηγορία κατώτερη απ' αυτήν των δρυϊδών. Κάτι τέτοιο δεν είναι δυνατό για τις αρχαίες κελτικές κοινωνίες,

όπου ο θεός του πολέμου δεν είναι αρσενικός όπως συμβαίνει στους Έλληνες και τους Ρωμαίους. Θεά του πολέμου είναι μια θηλυκή θεότητα, της οποίας αγνοούμε μεν το γαλατικό αλλά γνωρίζουμε το ιρλανδικό της όνομα: ονομάζεται Bodbh ή Morigane που σημαίνει "κοράκι"⁸. Ακριβώς μ' αυτή τη μορφή του κορακιού εμφανίζεται η Bodbh-Morigane στις επικές διηγήσεις όπως και η Morgana των ιστοριών της Στρογγυλής Τραπέζης του Αρθουριανού κύκλου. Πρόκειται για την ίδια νεράιδα - μάγισσα - πολεμίστρια προσαρμοσμένη στην νοοτροπία του Μεσαίωνα.

Θα μπορούσε κανείς να συνδέσει το όνομα Bodbh με το γαλατικό όνομα bodo ή bodu που υποδηλώνει όχι μόνο το "κοράκι" αλλά και την "Νίκη" (Victoire). Πρέπει επίσης να σκεφθούμε ότι πολλές κορυφές λόφων ή βουνών στην Γαλλία, που έχουν το όνομα Saint Victoire, αποτελούσαν παλαιότερα χώρους λατρείας μιας αρχαίας κελτικής θεότητας του πολέμου.

Ως εκ τούτου οι γυναίκες πολεμιστές που δίδαξαν το νεαρό ήρωα Cûchulainn είναι μάλλον μάγισσες. Του διδάσκουν μια τέχνη που βρίσκεται μεταξύ μαγείας και πολεμικών τεχνών, παράλληλα όμως εθίζουν τον ήρωα και "στην λατρεία των μηρών τους" όπως αναφέρουν οι σχετικοί μύθοι.

Προκύπτει λοιπόν ότι κάθε πολεμική μύηση για του κέλτες, πρέπει να είναι ταυτόχρονα και μαγική αλλά και σαρκική. Αυτές ήταν οι διαδεδομένες πεποιθήσεις άλλωστε οι οποίες οδήγησαν τους χριστιανούς της Μεσαιωνικής Δύσης στα "κυνήγια των Μαγισσών" και στις δημόσιες πυρές.

Χάρη σ' αυτές τις γυναίκες και στην τέχνη τους, ο Cûchulainn γίνεται σχεδόν ανίκητος. Όσο για έναν άλλο ιρλανδό ήρωα, τον Finn, κι αυτός αποκτά τις ίδιες μαγικο-πολεμικές ικανότητες πλάϊ σ' αυτές τις γυναίκες που τον περιμάζεψαν μωρό, μετά το θάνατο των γονιών του⁹.

Υπ' αυτές λοιπόν τις συνθήκες δεν βλέπουμε το λόγο γιατί να μην αποδώσουμε τις ιδιότητες αυτές στην Blanchefleur. Ιδιότητες που εκπληγάζουν όπως βλέπουμε μέσ' απ' τη νύχτα των χρόνων.

7. Σ.Σ. βλ. J. Markale, *L'Épopée celtique d'Irlande*, Payot, Paris, 1978, σελ. 88 - 95.

8. Σ.Σ. βλ. σχετ. J. Markale, *Le Graal...*

9. Σ.Σ. βλ. J. Markale, *L'Épopée celtique d'Irlande*, Payot, Paris, 1978.

10. Σ.Σ. Νάσιουτζικ, Α., *Το τραύμα του Αδάμ*, Κέδρος, Αθήνα, 1973.

Με την νίκη του πάνω στους εχθρούς της Δέσποινας του, ο Ήρωας αποδεικνύει ότι έφθασε στην πολεμική του ωριμότητα. Έγινε κατά κάποιον τρόπο και αυτός ανίκητος. Πλήρης έρωτος και νικών, θαρρεί κανείς πως θα "συνταξιοδοτηθεί" πλέον. Ένας κλασικός παραδοσιακός λαϊκός μύθος θα σταματούσε εκεί.

Το δράμα όμως του Perceval είναι ότι ο αποχωρισμός του από τη μάνα του και από την παραδείσια κατάσταση του Δάσους του, υπήρξε τραυματικός, πράγμα που υποδηλώνει ο θάνατος της μάνας. Το τραύμα του, είναι αυτό που θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε και ως "τραύμα του Αδάμ",¹⁰ ή τραυματική ανάμνηση του χαμένου παραδείσου.

Η σύνδεσή του, λοιπόν, με τη μάνα του παραμένει ισχυρή, έστω και αν στο βάθος του υποσυνειδήτου του είναι πεπεισμένος ότι αυτή έχει πεθάνει. Θέλει να βεβαιωθεί με οποιοδήποτε τρόπο, δηλ. να "γνωρίσει", εξ ου και η φυγή του. Δεν γνωρίζει όμως ούτε πού βρίσκεται ο ίδιος ούτε η περιοχή της μητέρας του. Ο Perceval είναι χαμένος σ' έναν κόσμο που αν δεν είναι εχθρικός, είναι τουλάχιστον άγνωστος και παράξενος γι' αυτόν. Εδώ έγκειται και η διαφορετική φύση της περιπλάνησης του Perceval από τις περιπλανήσεις των άλλων Ιπποτών του αρθουριανού κύκλου. Ένας αρθουριανός Ιππότης συνήθως εγκαταλείπει την Αυλή του αγαπητού του βασιλιά και φεύγει εις άγραν ανδραγαθημάτων τα οποία πραγματοποιεί μόνος του και κατόπιν επιστρέφει για να τα διηγηθεί στους άλλους Ιππότες της Αυλής του Αρθούρου. Φυσικά η ατομική ανδρεία καθενός από τους Ιππότες του βασιλιά λαμπρύνει ολόκληρη την Αυλή του Αρθούρου και την Κοινότητα των Ιπποτών της Στρογγυλής Τραπέζης.

Οπωσδήποτε και ο Perceval, κάθε φορά που νικά σ' έναν αγώνα κάποιον αντίπαλό του, τον στέλνει να φυλακισθεί στην Αυλή του Αρθούρου, σεβόμενος την αρχή του ότι "ο φυλακισμένος του ενός είναι φυλακισμένος όλων". Εκείνο όμως που αναζητά δεν είναι αυτή καθ' αυτή η ανδραγαθία: είναι ο ίδιος του ο εαυτός που αποτελεί το στόχο της έρευνάς του, διότι δεν γνωρίζει ακόμη ποιος είναι. Άλλωστε δεν γνωρίζει καν το όνομά του, πράγμα που αποδεικνύει την εσωτερική περι-

πλάνηση του Perceval. Μέχρι τότε ήταν απλώς "ο γυιός της Χήρας", ένας απλός "γαλάτης ιπποκόμος", εφόσον η μόνη αναφορά στις ρίζες του αφορά στη Γαλατία (Pays de Galles). Αυτή η άγνοια του ίδιου του του εαυτού, δικαιολογεί την ισχυρή του επιθυμία να ξαναβρεί την μητέρα του αλλά και την ασυνάρτητη πορεία του.

Πρόκειται λοιπόν για μια εσωτερική περιπέτεια, ένα μακρύ εσωτερικό ταξίδι που στόχο έχει την αυτογνωσία. Η κινητήρια δύναμη αυτού του εσωτερικού ταξιδιού είναι η παναθρώπινη επιθυμία της επιστροφής στην "κατ' εξοχήν μήτρα", στη σκοτεινή αυτή γωνιά του Παραδείσιου Δάσους της μητέρας του. Το σκοτεινό αυτό σύμβολο του μεταίχιμου ανάμεσα στην ανυπαρξία και την ύπαρξη, τον "κατ' εξοχήν θάνατο" και την "κατ' εξοχήν γέννηση", που στον μυητικό συμβολισμό του γκρααλικού παραμυθιού συμβολίζει τον "εν τη αγνοία" θάνατο και την "εν τη Γνώση" γέννηση.

2ος Κύκλος της Μύησης.

Και να λοιπόν που στο δρόμο του Perceval μπροστά σ' ένα ποτάμι που δεν μπορεί να περάσει, "γιατί δεν υπάρχει ούτε γέφυρα, ούτε διαβατήρας", βρίσκεται ο μυστηριώδης Βασιλιάς - Ψαράς που τον προσκαλεί να περάσει την νύχτα στον πύργο του. Ο Perceval ακολουθώντας τις οδηγίες του Βασιλιά περιπλανιέται για αρκετή ώρα μέχρι που νομίζει ότι ο Βασιλιάς τον κορόϊδεψε και τον έστειλε σκοπίμως να χαθεί για να του κάνει κακό. Πρώτη φορά βλέπουμε τον Perceval να κάνει τέτοιες πονηρές σκέψεις. Βέβαια σε λίγο, ακολουθώντας πάντα τις οδηγίες του μέλλοντος οικοδεσπότη του, βρίσκει το δρόμο του και περνά στη μεγάλη σάλα του Πύργου, όπου τον περιμένει μια τεράστια καλοβαλμένη φωτιά, "λαμπερή και καθάρια". Μπροστά της κάθεται ο Βασιλιάς - Ψαράς. Ο ήρωας αντιλαμβάνεται πως ο οικοδεσπότης του είναι ανάπηρος και από τα δύο του πόδια. Μετά από λίγο, ένας υπηρέτης φέρνει στο Βασιλιά - Ψαρά ένα ξίφος "φτιαγμένο απ' ένα ατσάλι τόσο σκληρό που δεν μπορούσε ποτέ να σπάσει, παρά μόνο σε μια μοναδική στιγμή ενός μεγάλου κινδύνου που την ήξερε μονάχα αυτός που το σφυρηλάτισε κι έβαψε τ' ατσάλι του"¹¹. Ο βασιλιάς δίνει το ξίφος αυτό στον Perceval

11. Σ.Σ.: Georges DOTTIN, *L'Épopée Irlandaise*, nouv. éd. Les Presses d'aujourd'hui, Paris, 1980. p. 17.

ο οποίος δεν δείχνει να εκπλήσσεται. Εκείνη ακριβώς τη στιγμή εμφανίζεται η περίφημη πομπή του Graal (*Le Cortège du Graal*).

A. Η Πομπή του Graal.

- Μπροστά προχωρεί ένας υπηρέτης με σιδερένιο ακόντιο κατάλευκο κι αστραφτερό.

- Μια σταγόνα αίμα λαμπύριζε στην άκρη του ακοντίου και έφθανε μέχρι το χέρι του υπηρέτη.

Αμέσως μετά δύο πανέμορφοι άντρες με δύο ολόχρυσα σκαλιστά κηροπήγια που είχαν τουλάχιστον δέκα κεριά το καθένα.

- Μια πανέμορφη ευγενική δέσποινα που κρατούσε το Graal με τα δύο της χέρια και η εκτυφλωτική λάμψη του σκέπαζε ακόμη και το φως των κεριών.

- Το Graal ήταν ολόχρυσο στολισμένο με τις πιο σπάνιες πολύτιμες πέτρες.

Αμέσως μετά ακολουθούσε μια δέσποινα που κρατούσε στα χέρια της ένα "ασημένιο τεμαχιστήριο". Ο Perceval, διακριτικός και ακολουθώντας τις συμβουλές της μητέρας του, δεν υπέβαλε καμία ερώτηση για το τί ήταν αυτό που εξελισσόταν μπροστά του. Μετά από ένα γενναίο δείπνο, οδηγείται στο δωμάτιο όπου αποκοιμείται μέχρι την επομένη. Τι οδυνηρή όμως έκπληξη τον περιμένει όταν ανοίγει τα μάτια του! Ο Πύργος είναι τελείως άδειος! Κανείς δε βρίσκεται μπροστά του, για να του εξηγήσει τί έχει συμβεί. Βγαίνει απ' τον Πύργο και η γέφυρα της τάφρου σηκώνεται πίσω του. Ο Perceval ξαναμένει μόνος του και χαμένος στο Δάσος.

Εκεί, σ' αυτή τη νέα περιπλάνησή του, συναντά μια νέα κοπέλλα που κλαίει πάνω από το αποκεφαλισμένο πτώμα του φίλου της. Αυτή η κοπέλλα του αποκαλύπτει:

1ον, ότι η αποτυχία του και τα βάσανά του οφείλονται στο βαρύ του αμάρτημα που έκανε, το ότι δηλαδή "άφησε τη μητέρα του να πεθάνει από τον πόνο"

2ον, του κάνει γνωστό το όνομά του· είναι ο Perceval ο Γαλάτης

3ον, του λέει ότι εάν τη στιγμή που περνούσε από μπροστά του η πομπή του Graal, έθετε την ερώτηση στο Βασιλιά - Ψαρά: "Τί είναι το Graal και σε τί χρησιμεύει", θα είχε θεραπευθεί ο Βασιλιάς - Ψαράς και η ευημερία θα επέστρεφε στο βασίλειό του και

4ον, τον πληροφορεί ότι το ξίφος του θα τσακιστεί προδοτικά, σε μια πολύ κρίσιμη γι' αυτόν στιγμή κι αν θέλει να το διορθώσει, θα πρέπει να πάει στην Λίμνη Cotoatre στο σιδηρό Trébuchet διότι αυτός το κατασκεύασε και μόνο αυτός ξέρει να το επιδιορθώσει.

Εδώ προσδιορίζεται σαφώς ένας δεύτερος μνητικός κύκλος. Τώρα ο Ήρωας περνά από τη φάση του υποσυνείδητου σε τρία συμβολικά μνητικά επίπεδα του συνειδητού που τα δρασκελίζει περνώντας τις αντίστοιχες δοκιμασίες. Δοκιμασίες που απαιτεί το μακρύ του εσωτερικό ταξίδι προς την αυτογνωσία.

1. Το πρώτο μνητικό επίπεδο έχει τρεις δοκιμασίες καθαρτηρίου μορφής:

1ον. Αυτήν του ύδατος: πρόκειται για το ποτάμι που δεν μπόρεσε να περάσει, αλλά τελικά η λύση δόθηκε με τη βοήθεια του βασιλιά - Ψαρά στο ρόλο του Μύστη - Διδασκάλου.

2ον. Αυτήν της Γης, με την δύσκολη πορεία του προς το κάστρο του Βασιλιά - Ψαρά, μέσα από λόφους και δάση, στην οποία ανταπεξήλθε πάλι ακολουθώντας τις συμβουλές του τελευταίου στο ρόλο του Μύστη - Διδασκάλου, έστω κι αν κάποια στιγμή ολιγόρησε.

3ον. Αυτήν του καθαρτηρίου Πυρός, μέσα στο κάστρο του Μύστη - Διδασκάλου.

2. Το δεύτερο μνητικό επίπεδο έχει ουσιαστικά μία και μόνη δοκιμασία με δύο σκέλη: την επίδοση του ξίφους και την πομπή του Graal. Πρόκειται για τη δοκιμασία της συνειδητότητας του Perceval ενώπιον του μεγάλου καθήκοντός του.

Ας τα πάρουμε όμως με τη σειρά.

Είναι προφανές ότι η πληγή του Βασιλιά - Ψαρά θυμίζει την πληγή του πατέρα του Perceval, γεγονός που ενισχύεται από την ύπαρξη συγγενικών δεσμών μεταξύ των δύο ανδρών. Πρόκειται για το θείο ή τον εξάδελφο του Perceval, το κείμενο σ' αυτό το σημείο δεν είναι ιδιαίτερα σαφές. Εν πάσει όμως περιπτώσει, ο Perceval όντας μέσα στον Πύργο του Graal, βρίσκεται μέσα στην οικογένειά του, δηλ. το γένος του, που τον προορίζει για μια πράξη εκδίκησης, μια πράξη που απαιτεί αίμα, μια πράξη που θα αποσείσει πάνω απ' το γένος του και το βασίλειο την κατάρα που κρατά το βασιλιά πληγωμένο και

τη Χώρα Έρημη. Αυτή είναι προφανώς η πρώτη πτυχή του συμβολισμού του Ξίφους που παραδίδει στον Perceval, ο Βασιλιάς - Ψαράς.

Πολλά είναι τα μαγικά ή θεία Ξίφη που βρίσκονται στην κελτική μυθολογία. Ας θυμηθούμε το Εξκάλιμπουρ, στα γαλατικά **Kaledfwlch**, το μαγικό σπαθί του Αρθούρου, του οποίου το αντίστοιχο ιρλανδέζικο είναι το **Caladbolg**, το ξίφος της περιοχής Nuada, με την ασημένια λαβή. Το ξίφος από το οποίο "κανένας δεν μπορούσε να ξεφύγει όταν έβγαινε απ' το θηκάρι του και κανείς δεν μπορούσε να του αντισταθεί"¹². Το ξίφος που έκαιγε το χέρι αυτού που ανάξια το κράταγε". Του ανίκανου, κοντολογίς, για την αποστολή που εκπροσωπούσε το όπλο.

Μπορούμε λοιπόν, έτσι, να σκεφτούμε το Ξίφος του Siegfried, το Durandal και επίσης το Ξίφος με τη Μαγική Ζώνη που θα παίξει σημαντικό ρόλο στις μεταγενέστερες αποδόσεις της γκρααλικής αναζήτησης.

Για να είναι όμως έτοιμος να αναλάβει τις ευθύνες μιας τέτοιας αποστολής, έπρεπε να περάσει ακόμη μια δοκιμασία, αυτήν της πομπής του Graal. Όπως είδαμε αποδεικνύεται ακόμα ανώριμος, προσκολλημένος στο γράμμα του "μητρικού λόγου" που του υπαγορεύει να μην υποβάλλει ερωτήσεις, κάτι που μας θυμίζει την εξ αποκαλύψεως Γνώση, την εκ της καρδίας Γνώση και όχι τη Γνώση που προέρχεται από την Λογική έρευνα και τον ορθολογισμό. Η παραδοχή αυτή της "υπέρ λόγον" αντίληψης που χαρακτηρίζει τον Perceval, συμβολίζεται στο Μύθο από τον συναισθηματικό, τρυφερό, θηλυκό, μυστικό, σκοτεινό, ανεξήγητο, παραδεισίο - κοντολογίς ενδομήτριο - "μητρικό Λόγο".

Ο γνωστικισμός όμως που υφέρπει με χιλιάδες μορφές μέσα στο έπος, δεν μπορεί παρά να τιμωρήσει την ανωριμότητα αυτήν του Ήρωα. Δεν τον διώχνουν από τον Πύργο αλλά τον αποφεύγουν. Όταν η πόρτα του κάστρου είχε κλείσει πίσω του, ο Perceval θα νοιώσει πιο μόνος και πιο χαμένος παρά ποτέ.

Ας δούμε όμως τώρα τους συμβολισμούς που υλοποιεί, κατά τη γνώμη μας πάντα, ο Chrétien de Troyes στη θρυλική αυτή πομπή του Graal.

1ο. Το αιμάσσον δόρου. Οι συνεχιστές του Chrétien θα ομιλήσουν περί του δόρατος του

Λογκίνου, δηλαδή του ρωμαίου εκατόνταρχου ο οποίος ελόγχισε τα πλευρά του Ιησού όταν αυτός ευρίσκετο επί του Σταυρού. Πρόκειται βέβαια για μια εξήγηση βολική αλλά καταχρηστική. Εκείνο που έχει σημασία εδώ είναι πάλι η παγανιστική ρίζα του αιμάσσοντος δόρατος, γνωστή στην ιρλανδική μυθολογική παράδοση, όπου ένα όπλο που έχει χρησιμοποιηθεί για να σκοτώσει ή να πληγώσει κάποιον αιμάσσει όταν βρίσκεται ενώπιον του δολοφόνου ή αυτού ο οποίος έκαμε την επίθεση με αυτό. Από την άλλη πλευρά, το φαλλικό σύμβολο που είναι απαραίτητο εφόσον ακολουθεί το σύμβολο της γονιμότητας και της ζωής με τη μορφή του Graal, είναι εμφανές στο σημείο του δόρατος που αιμάσσει. Εμφανές είναι επίσης και γιατί αιμάσσει.

2ο. Το τεμαχιστήριο. - Ο Wolfram von Eszenbach έκαμε εδώ μια από τις πολλές παρανοήσεις του. Το τεμαχιστήριο = "couteoir" το μετέφρασε ως "couteaux", που θα πει μαχαίρια. Το "couteoir" όμως είναι ένα πιάτο μέσα στο οποίο τεμαχίζεται το κρέας, ώστε να καθίσταται δυνατή η συλλογή του αίματός του.

Ο αιμοσταγής χαρακτήρας της πρωτόγονης αυτής αναζήτησης του Graal είναι έντονος. Και μπορεί να εξηγηθεί γιατί όλη αυτή η αναζήτηση αποτελεί όπως φαίνεται καθαρά στον Perceval, μια **εκδίκηση - κάθαρση** μέσω του αίματος. Κάθαρση που θα οδηγήσει στη γιατρεία του πληγωμένου βασιλιά - Ψαρά, στην επαναφορά του βασιλείου του στη γονιμότητα και στο ξανάνθισμα της Ζωής. Μα αν αυτό δεν είναι παγανιστικό στοιχείο, το γνωστό στοιχείο της θυσίας αίματος όλων των αρχαίων πολιτισμών, τότε τί είναι;

Βέβαια κάτω απ' αυτήν την οπτική γωνία, η παρουσίαση του αίματος του σταυρωθέντος Ιησού μέσα στο Graal από τους συνεχιστές του Chrétien de Troyes έχει ένα νόημα. Το ότι πρόκειται για το αίμα του Ιησού που θυσιάσθηκε για να εξαγοράσει με αυτό το προπατορικό αμάρτημα και για να γιατρέψει την άρρωστη ανθρωπότητα.

- Είναι γεγονός πως ο Chrétien de Troyes δεν τελείωσε την ιστορία του. Αυτό οδήγησε στην προσπάθεια εξεύρεσης του τέλους από μεταγενέστερους, οι οποίοι προσπάθησαν να αντλήσουν από εκεί που άντλησε ο Chrétien. Δηλαδή από τους κελτικούς θρύλους. Εκεί όμως το πεδίο ανέδιδε έντονο το παγανιστικό

άρωμα και προτίμησαν να τονίσουν το χριστιανικό στοιχείο του μύθου, στοιχείο που εμφανίζεται ήδη στον Perceval. Έτσι γεννιέται μια τεράστια Γκρααλική Λογοτεχνία όπου το Graal παρουσιάζεται σαν Ιερό Δισκοπότηρο που εμπεριέχει το αίμα του Ιησού και μέσα σ' αυτά τα πλαίσια κινείται και η πιο γνωστή γκρααλική εκδοχή αυτή του Wolfram von Essembach. Ο Essembach, εφήυρε το "Βασίλειο του Graal" για να καταστήσει τον Parzival "Βασιλέα του Graal". Είναι βέβαια λογική η μεγαλοϊδεατική χρήση του ομώνυμου βαγνερικού έργου από την ναζιστική προπαγάνδα, τη στιγμή που εύκολα μπορούσε να τοποθετήσει κανείς σημειολογικά τον Führer στη θέση του ήρωα, το όραμα του Τρίτου Ράιχ στην θέση του Βασιλείου του Graal και την εξαθλιωμένη από τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο και τη Συνθήκη των Βερσαλλιών Γερμανία, στη θέση της Έρημης Χώρας του γερασμένου και άρ-ρωστου Χίντεμπουργκ (Βασιλιά - Ψαρά) που απαιτούσε την ολοκλήρωση αυτής της αιματοβαμμένης εκδίκησης ώστε να επιστρέψει στην παλιά της δόξα και ευημερία. Φυσικά, για κανένα λόγο δεν ευθύνεται ούτε ο Βάγκνερ, ούτε ο Έσσενμπαχ για τη χρήση που τους έγινε. Θάτανε υπεραπλούστευση και βαρβαρότητα απέναντι στο γερμανικό ρομαντισμό αλλά και στις καλύτερες στιγμές του ευρωπαϊκού πνεύματος αν εξυπονοούσαμε κάτι τέτοιο.

Ας έρθουμε όμως πάλι εις τα καθ' ημάς και ας τονίσουμε ότι πουθενά ο Chrétien δεν αναφέρεται σε Βασίλειο του Graal. Αυτό αποδεικνύει ότι ο Chrétien ακόμη κι' αν είχε τελειώσει το έργο του, πουθενά δεν θα έστεφε τον Perceval "βασιλιά του Graal". Άλλο ένα σημείο που αποδεικνύει τη βαθύτερη μυητική και γνωστική σημασία του έπους με τις αρχαίες παγανιστικές ρίζες. Ο σκοπός της έρευνας ήταν πολύ διαφορετικός, κάτι που γίνεται αμέσως αισθητό αν εξετάσουμε τις παλαιότερες του Perceval κελτικές εκδοχές, όπως αυτές του **Peredur** του Γαλάτη, του Οξιτανού **Jauffré**, και του παράξενου Αγγλο - νορμανδικού έπους του **Perlesvaux**. Το κλειδί και στα τρία αυτά έπη είναι το Ξίφος.¹³

Στο πρωτόγονο σχήμα που χρησιμοποίησε ο Chrétien de Troyes, η πομπή του Graal, την

οποία θα εξετάσουμε αμέσως παρακάτω, δεν αποτελεί παρά μια δοκιμασία, μυητικής οπωσδήποτε σημασίας, αλλά παραμένει ένα απλό επεισόδιο. Ο σκοπός παραμένει όμως άλλος: πρόκειται για μια αιματηρή εκδίκηση - κάθαρση. Η επισήμανση αυτή κατά τον γράφοντα είναι κεφαλαιώδους σημασίας, διότι αποδεικνύει τις πανάρχαιες κελτικές και παγανιστικές ρίζες του θρύλου.

3ο. Το Graal, Ο Chrétien de Troyes δεν μας αποκαλύπτει τίποτα για το περιεχόμενο του Graal. Επίσης δεν αναφέρει πουθενά την λέξη "άγιο" κ.τ.λ. ομιλώντας για το Graal, απλώς μας περιγράφει με θαυμασμό τις ιδιότητές του.

Αργότερα μαθαίνουμε από το Γέροντα του Perceval (ο οποίος ήταν και αδελφός του βασιλιά - Ψαρά) ότι το Graal είναι κάτι το Άγιο και ότι μέσα του περιείχε όστια για να τρέφεται ο Βασιλιάς - Ψαράς. Μα και μήπως το κέρας της Αμάλθειας δεν περιείχε τις τροφές που ήταν απαραίτητες για να τραφεί ο νεογέννητος Δίας; Ο παγανιστικός χαρακτήρας του συμβόλου της αφθονίας και της ζωής, διαμέσου του οποίου διατηρείται η ζωή και νικάται η φθορά και ο θάνατος, η "αιώνια μήτρα" παραμένει και εδώ εμφανής.

3ο μυητικό επίπεδο. Η τελευταία σκηνή που εκτυλίσσεται έξω από το Κάστρο του Graal, δεν έχει τόσο χαρακτήρα δοκιμασίας, όσο χαρακτήρα διδαχής, αρκετά συνήθη σε παγανιστικά, θεοσοφικά και γνωστικά τυπικά. Η δέσποινα που κλαίει μπροστά στο ακέφαλο πτώμα του φίλου της είναι μια προσωποποίηση της Γνώσης - Συνείδησης που έρχεται να αποκαλύψει στον απαγοητευμένο (ακέφαλο) Perceval, τέσσερα βασικά στοιχεία που αφενός θα τον κάνουν να γνωρίσει τον εαυτό του και το βάρος που κουβαλά, αφετέρου θα τον οδηγήσουν καλύτερα στην ατραπό του καθήκοντός του, δείχνοντάς του την αρχή της. Το τέλος του σταδίου της απόκτησης της πλήρους συνειδητότητας, που θα σημάνει την αρχή της ενσυνείδητης εσωτερικής έρευνας του ήρωα, θα φανεί στο τρίτο στάδιο της μύησης του Perceval που θα ακολουθήσει αμέσως.

3ος Μυητικός Κύκλος

Ο Perceval συνεχίζει την περιπλάνησή του. Συναντά τη Δέσποινα από την οποία βίαια

13 Σ.Σ. βλ. J. Markale, *Le Graal...*

και ανόητα είχε αποσπάσει τα τρία αντικείμενα και που γι' αυτό είχε υποφέρει από το ζηλότυπο φίλο της. Την συμφιλιώνει με τον τελευταίο και φεύγει κατευθυνόμενος προς το κάστρο του βασιλιά Αρθούρου, όπου και φθάνει το επόμενο πρωινό.

Τη νύχτα όμως, ένα παχύ στρώμα χιονιού κάλυψε τη γη. Τυχαία, γίνεται θεατής μιας σπάνιας σε ομορφιά σκηνής. Ένα περήφανο γεράκι είχε πληγώσει μια όμορφη χήνα. Από την πληγή της χήνας τρεις σταγόνες αίμα στάλαξαν πάνω στο πάλευκο χιόνι. Ο Perceval μαρμαρώνει μπροστά σ' αυτό το θέαμα και πέφτει σε έκσταση "μπροστά στις τρεις αυτές σταγόνες αίμα που του θυμίζουν τα ζωντανά χρώματα της Blanchefleur, της φίλης του. Τη σκέφτεται με τόση ευχαρίστηση ώστε ξεχνά πού βρίσκεται. Το ζωντανό κόκκινο πάνω στο άσπρο χιόνι, ξεχώριζε όπως ακριβώς πάνω στο πάλευκο δέρμα του προσώπου της δέσποινας του"¹⁴

Τί όμως μας θυμίζει αυτή η σκηνή αν τη συγκρίνουμε με άλλα κελτικά έπη; Ας δούμε π.χ. στο γνωστό μας "Peredur τον Γαλάτη".

"Είχε χιονίσει κείνη τη νύχτα κι' ένα γεράκι είχε σκοτώσει μια πάπια... Ένα κοράκι έπεσε πάνω στη σάρκα του νεκρού πουλιού. Ο Peredur κοντοστάθηκε και βλέποντας το μαύρο του κορακιού, την ασπράδα του χιονιού και το κόκκινο χρώμα του αίματος, ονειρεύτηκε τα μαλλιά της πολυαγαπημένης του, τα μαύρα σαν το φτερό του κορακιού, σαν τον αχάτη· ονειρεύτηκε το δέρμα της το χιονόλευκο, τα μήλα της τα ολοκόκκινα που φάνταζαν σα δύο σταγόνες αίμα πάνω στα μάγουλά της, όπως φάνταζε το αίμα πάνω στο χιόνι".¹⁵ Όπως βλέπουμε η ποιητική διάθεση είναι ακόμη πιο έντονη στο γαλατικό κείμενο. Και για όσους υποθέσουν ότι το κείμενο αυτό μιμήθηκε το αντίστοιχο του Chrétien, θα παραπέμψω σ' ένα πολύ παλιότερο κείμενο την "Histoire de Déindre". Η νεαρή Déindre βλέπει έναν υπηρέτη να σφάζει ένα μοσχαράκι πάνω στο χιόνι κι' ένα κοράκι να προσγειώνεται

πάνω στο σφάγιο για να πιεί το χυμένο αίμα. Τότε η νεαρή δέσποινα λέει: "Ο μόνος άντρας που θ' αγαπήσω θάχει πάνω του τούτα τα τρία χρώματα: μαλλιά όπως το κοράκι, μάγουλα σαν το αίμα και δέρμα σαν το χιόνι"¹⁶

Παρατηρούμε λοιπόν ότι πρόκειται για ένα κλισέ της ερωτικής κελτικής λογοτεχνίας με βαθύτατο όμως σημειολογικό περιεχόμενο. Μπορεί κανείς ν' αντισταθεί στον πειρασμό να μιλήσει για τα χρώματα της ναζιστικής σημαίας και τη σεξουαλική τους αρχετυπική δύναμη;¹⁷

Με δυο κουβέντες δεν είναι εύκολο να αρνηθούμε ότι ο Perceval μένει εμβρόντητος διότι εκείνη τη στιγμή βιώνει μια βαθύτατη αλήθεια της ζωής, της δημιουργίας και της ίδιας της ανθρώπινης ιστορίας: το διαλεκτικό γίγνεσθαι που ταυτόχρονα αποτελεί το σκληρό πυρήνα του μανιχαϊστικού - γνωστικού στοχασμού.

Τελικά, αφού συνήλθε, μπαίνει στην Αυλή του Αρθούρου όπου είναι η πρώτη φορά όπου δηλώνει τ' όνομά του. Έχει πια μάθει και γνωρίζει. Η πρώτη του Ατραπός ολοκληρώνεται ακριβώς στο σημείο απ' όπου άρχισε.

Εδώ είναι η ώρα να αρχίσει το δεύτερο κύκλο του εσωτερικού του Ταξιδιού προς τη Γνώση, αλλά και προς την απόκτηση της πνευματικής Ιπποσύνης.

Β. Η Πνευματική Ιπποσύνη.

Η ευκαιρία για την συνέχεια του εσωτερικού ταξιδιού, δίνεται πολύ γρήγορα στον Perceval. Κάποια μέρα στην Αυλή του Αρθούρου εμφανίζεται μια ασχημότατη Δέσποινα, καβάλα πάνω σ' ένα μουλάρι και καταριέται και βρίζει τον Perceval για την ανοησία του να μην υποβάλει την γνωστή ερώτηση στο Βασιλιά - Ψαρά κατά τη διάρκεια της διελεύσεως της πομπής του Graal. Εξ αιτίας αυτής της πράξης "... Δέσποινες θα χάσουν τους άντρες τους, γαίες απέραντες θα ερημώσουν, ανυπεράσπιστες παρθένες θα ορφανέψουν, κι η Ιπποσύνη θα θρηνηθεί πολλά απ' τα παλικάρια της".

14. Σ.Σ.: Μετάφραση του γράφοντος από την γαλλική μετάφραση του "Perceval" από τον Foullet in J. Markale, *Le Graal...*

5. Σ.Σ.: Μετάφραση του γράφοντος από J. LOTH., *Les Mabinogion*, ed. 1913, II, p. 16.

16. Σ.Σ.: Μετάφραση του γράφοντος από G. DOTTIN, *L'Épopée Irlandaise*, σελ.66.

17. Σ.Σ.: Βλ. μια εισαγωγική ανάλυση για τη σβάστικα και τον αρχετυπικό της συμβολισμό στον Β.Ράϊχ, *Μαζική Ψυχολογία του Φασισμού*, Μπουκουμάνης, Αθήνα 1974.

Δεν πρόκειται βέβαια για κανένα βασίλειο του Graal. Πρόκειται απλά για μια πράξη Αναγέννησης που μπορούσε να ολοκληρώσει ο Perceval, κι όμως δεν τόκανε.

Παρ' όλα αυτά, η άσχημη Δέσποινα με το μουλάρι είναι μια αγγελιοφόρος του Graal. Προτείνει μια δοκιμασία για κείνον τον Ιππότη που θάνατι ικανός να συνεχίσει την αναζήτηση του Graal. Ο Ιππότης αυτός πρέπει να λευτερώσει μια δέσποινα που βρίσκεται φυλακισμένη στο Chateaux Montesclaire. Μόνο τότε θ' αποδειχθεί ικανός να ζωστεί το Ξίφος με τη Μαγική Ζώνη. Ο Perceval ορκίζεται ότι "δεν θα κοιμηθεί δυο νύχτες στη σειρά στον ίδιο τόπο[...] μέχρι να μάθει τελικά ποιός είναι κείνος ο άνθρωπος που τρέφεται απ' το Graal. Μέχρι να μάθει τί είναι τούτο το δόρυ που ματώνει και να καταλάβει το λόγο που ματώνει".¹⁸

Περιπλανώμενος, κάποια Μεγάλη Παρασκευή, συναντά κάποιους Ιππότες με τις Δέσποινές τους οι οποίοι τον επικρίνουν διότι, μια τέτοια μέρα περιφέρεται ένοπλος και του εξηγούν ότι πρέπει να εξιλεωθεί οπωσδήποτε από το αμάρτημά του. Έτσι ο Perceval πηγαίνει σ' έναν ερημίτη που δεν είναι άλλος από το θείο του ο οποίος του λέει λίγα πράγματα για το Graal ("...ένα τόσο Άγιο Αντικείμενο..."), του καταλογίζει το θάνατο της μητέρας του και του μιλά για έναν άλλο πληγωμένο βασιλιά, τον πατέρα του Βασιλιά - Ψαρά ο οποίος παραμένει έγκλειστος στον Πύργο που ο Perceval είδε την Πομπή του Graal.

Ο ερημίτης υποβάλλει τον Perceval σε καθαρμούς και τον διδάσκει πώς θα διάγει χριστιανικό βίο.

Μετά από δύο ημέρες ο ερημίτης προσφέρει "στ' αυτί του Perceval μια προσευχή την οποία επαναλαμβάνει μέχρι αυτός να την μάθει καλά. Πολλά απ' τα ονόματα του Θεού περιέχονταν σ' αυτούς τους στίχους και μεταξύ τους ήταν μερικά από τα πιο Ιερά, αυτά που κανένα στόμα ανθρώπου δεν πρέπει να προσφέρει για κανένα λόγο παρά μόνο προ-

στά σε θανάσιμο κίνδυνο¹⁹."

Ο Perceval φεύγει την Κυριακή, τη μέρα του Πάσχα δηλαδή, από τον Ερημίτη. Έκτοτε ο Chrétien de Troyes δεν μας ξαναμιλά πια γι' αυτόν, σ' ολόκληρο το υπόλοιπο έργο του.

Βλέπουμε ότι ο Perceval αγνόησε όλα τα σχετικά με το Montesclaire και ξεκινά αμέσως την έρευνα του Graal.

Ο Ερημίτης - Θεός του και το τριήμερο που πέρασε μαζί του ήταν αυτό της Πνευματικής Ταφής του και Ανάστασης. Έφυγε, ήταν δηλαδή πλέον ελεύθερος και κύριος του εαυτού του, την ημέρα της Ανάστασης. Υπέστη την τιμωρία από τους Ιππότες και τους καθαρμούς από τον Ερημίτη από την Μεγάλη Παρασκευή μέχρι το Μεγάλο Σάββατο. Ο συμβολισμός είναι προφανής και δεν νομίζω ότι χρειάζεται ιδιαίτερη ανάλυση.

Η μυστηριώδης, όμως, προσευχή αυτού ακριβώς του αποσπάσματος αποτέλεσε το έναυσμα κάθε μυστικιστικής φόρτισης, κάθε εσωτεριστικής εκδοχής που αφορούσε στο Graal. Είναι γεγονός ότι κοντά στον ερημίτη - θείο του ο Perceval δέχθηκε μια ολοκληρωμένη μήση πολύ ανωτέρου επιπέδου από αυτήν που του έδωσε ο Γέροντας Gornemant. Είναι φυσικό, διότι εδώ πρόκειται για την ήδη υπάρχουσα ολοκληρωμένη φάση της συνειδητότητας και έχουμε να κάνουμε πια με το μετασυνειδητό. Με το πνευματικό ταξίδι προς την υπέρτατη Γνώση, την Υπερβατική Γνώση, αυτόν τον ζωογόνο ήλιο, που μόνο το άγγιγμα κάποιων ακτίνων του μπορούμε ν' απολαύσουμε.

Γι' αυτό και σταματά πια ο Chrétien να μιλά για το Graal αλλά και για τον ίδιο τον Perceval, μέχρι το τέλος του έργου του. Θάλεγε κανείς ότι ο ποιητής θεωρεί πως ό,τι είχε να πει το είπε ή ότι ο ποιητής πέθανε.

Δεν είμαστε και τόσο σίγουροι γι' αυτό σήμερα, ιδιαίτερα μετά από αρκετές μελέτες που έγιναν με στόχο την λογοτεχνία εκείνης της περιόδου. Ανάμεσα στ' άλλα πολύτιμα στοιχεία, κρατούμε κυρίως τα εξής: Η τεχνική του "**Gai Savoir**" ήταν σε σημείο τελειότητας

18. Σ.Σ.: Η μετάφραση είναι του γράφοντος από το "**Perceval ou le Roman du Graal**" Chrétien de Troyes, Πρόλογος, Armand Hoog, Traduction et Notes de Jean P. Foycher et André Ortals, Gallimard. (Ο πρόλογος γράφτηκε το 1949).

19. Σ.Σ.: Η μετάφραση είναι του γράφοντος από το: **Perceval**, μετάφραση Foulet, σελ. 153 in **Le Graal**, J. Markale,...

την εποχή του Chrétien, και οι τροβαδούροι ήξεραν να ταχυδακτυλουργούν με τις λέξεις, τις καταστάσεις και τις αναφορές, ήξεραν να παραπλανούν τον ακροατή τους και να τον οδηγούν σε ανύπαρκτα μονοπάτια.

Ο **Roger Dragonetti**, έχει γράψει δύο θεμελιώδη έργα για το ζήτημα αυτό:

1ο. *La Vie de La Lettre au Moyen - Age*, Le Seuil, Paris, 1980., και

2ο. *Gai Savoir dans la rhétorique courtoise*, Le Seuil, Paris, 1982.

Εκεί, ο συγγραφέας αναλύει όλες τις πονηριές και τα αμφιλεγόμενα στοιχεία που χρησιμοποιούσαν οι ποιητές της εποχής. Ισχυρίζεται ότι **Trobar Leu** δηλ η **Arte Aperta** ή **Art Ouvert** ή η "μή ερμητική Τέχνη" των Τροβαδούρων ήταν τις περισσότερες φορές φορτωμένη με υπονοούμενα και ερμητισμό από τι το **Trobar Clus**, δηλ την κατά κοινή ομολογία "Ερμητική πτυχή" της Τέχνης των Τροβαδούρων.

Έτσι, στην αρχή του έπους του, ο Chrétien, μας αναφέρει ότι το έργο αυτό γράφτηκε για λογαριασμό του κόμητα της Φλάνδρας, δηλ. του Φιλίππου ντ' Αλζάς, ο οποίος του είχε δώσει, όπως ο ίδιος ο ποιητής λέει, και το βιβλίο που περιείχε την ιστορία. Άρα, θα μπορούσε ο τίτλος να είναι ένα λογοπαίγνιο: δηλ. το conte du Graal, να υποδήλωνε τον *Compte de Flandre*, πράγμα το οποίο θα καθιστούσε γνωστό ότι ο Chrétien είχε ενώπιόν του ένα πρότυπο που προερχόταν απ' τη Φλάνδρα.

Η διακοπή του δε, θα μπορούσε να οφείλεται σε λόγους της ίδιας φύσεως: δηλ. θα μπορούσαμε να δεχθούμε ότι ο Chrétien εγκατέλειψε αυτοβούλως τη συγγραφή, αφήνοντας στους άλλους τη φροντίδα να το συνεχίσουν, σαν να επρόκειτο για ένα είδος συλλογικού παιχνιδιού των συγγραφέων της εποχής εκείνης. Εις επίρρωσιν αυτής της υποθέσεως πρέ-

πει να αναφερθεί το γεγονός ότι οι δύο πρώτοι συνεχιστές του Chrétien δεν ολοκλήρωσαν ούτε αυτοί το έργο τους. Εδώ λοιπόν μπορεί να υποθέσει κανείς ότι από τη Φλάνδρα μέχρι την Κοϊμπρα, μεταφερόταν ένα μήνυμα, ένα μήνυμα που έπρεπε να μένει κρυμμένο απ' τις δυνάμεις του παπισμού. Που ενώ η επιφάνειά του θα ήταν αποδεκτή από την Αγία Έδρα, θα μιλούσε στ' αυτιά "των εχόντων ώτα" και θα τους μετέδιδε το μήνυμα της Γνώσης, αυτής της αγαπημένης Δέσποινας των τροβαδούρων, της πανέμορφης, που μόνο να την τραγουδούν μπορούσαν, να υποφέρουνε γι' αυτήν, αλλά δεν γινόταν ποτέ να την αποκτήσουν, κλεισμένη καθώς ήταν μέσα στα τείχη της δεισιδαιμονίας, της θρησκοληψίας και των Πυρών της Ιεράς Εξετάσεως²⁰.

Ο Chrétien ήταν ένας λαμπρός Μύστης με όλη τη σημασία της λέξεως. Τί νάναι όμως άραγε το Graal; Το λαμπρό εκείνο σημείο που συγκεντρώνει και συμπυκνώνει τους πόθους, τις επιθυμίες και τα όνειρά μας; Ένας αναμμένος πυρσός γνώσης που στο φως του οι αναζητητές του τυφλώνονται και χάνουν το πάν γύρω τους; Πρόκειται για Εσωτερισμό, Ερμητισμό, Βασιλική Τέχνη ή τί άλλο άραγε; Μήπως αποσκοπεί με το φως του να κρύψει την αλήθεια από τα μάτια αυτών που "δήθεν" έχουν τα μάτια για να τη δουν; Μήπως η αλήθεια είναι σε άλλα σημεία του μύθου; Κι αλήθεια, αν δεν ήταν έτσι, τότε τί νόημα θα είχε η τελετή απόδοσης του Ξίφους στον Percival λίγο πριν από την εμφάνιση της πομπής του Graal; Το ξίφος αυτό ανήκει στη χορεία εκείνων των συμβόλων που επαναλαμβάνονται διαρκώς στο μύθο. Είναι το σύμβολο της Σοφίας, του Κάλλους και της Ισχύος που πρέπει να αποτελούν οδηγούς στις μάχες του Αναζητητή του Graal, του νικηφόρου Ιππότη του Graal, του Ανθρώπου.

20. Σ. Σ.: Αλίμονο, πόσο έτοιμοι είμαστε και σήμερα, στον εικοστό αιώνα, να στήσουμε τέτοιες πυρές... και δόξα τω θεώ, μάγοι... πάντα θα βρίσκονται!

Σ.τ. Πόρφυρα: Ο Γιάννης Θ. Μάζης είναι επίκουρος καθηγητής στο Τμήμα Μετάφρασης Διερμηνείας του Ιονίου Πανεπιστημίου.